

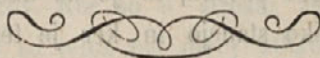
Gospodarski List

za kmetijstvo, svilorejo, obrtnijo in druge deželne potrebe.

zhaja 10. in 25.
vsakega meseca.

Velja za pol leta
1 goldinar a. v.

Izdaje ga c. k. kmetijska družba goriška.

TEČAJ II. V Gorici dne 25. maja 1870. LIST 10.

Zapopadek : 1. Naznanilo. — 2. Našim planincem. — 3. Gorenje hrast oprejk.
— 4. O goizduem drevji. — 5. Razpis daril.

Naznanilo.

Podpisano predsedništvo vabi vse častite gospode družbenike k občni izredni, seji, ki bo dne 27. t. m. ob 10 uri predp. v dvodvorani družbeni. Razgovarja'o se bo o pridobitvi pripravnega zemljišča za deželno kmetijsko šolo, kakor bo glavni odbor o tej zadevi sporočal.

Od c. kr. kmetijske družbe

v Gorici dne 13. maja 1870.

Predsednik

Coronini.

Tajnika namestnik

Pasqualis

Našim planincem!

Visoko c. kr. ministerstvo kmetijstva razpisalo je, kakor oznanilo v tem listu kaže, več lepih daril za srajije.

Dragi planinci! ali ni to za vas ugodno; torej združite se in ustanovite take sirarne družbe, kakor jih želi vlada in kakoršne ustanoviti Vam vaše krajne razmere dopuščajo. Saj znate, da v zejedinjenji je prava moč, pravi napredek. Pojdajte si prijazno roke in poma-

gajte si, da tudi za Vas nastopijo boljši časi, povzdignite naj poglobitnejši oddelek vašega gospodarstva, to je živinorejo, in to bodete dosegli, če bodete zamogli pridelke živinoreje, to je mleko, dobro prodati. To doseči pa je edino posredstvo ravno združenje, le zjedinjeni bode te zamogli mleko dobro prodati, to je da mleko izdelujete v maslo in sir. Ker naprave veliko stanejo in ker je težavno majhne množine mleka v sir narejati, ravno tako potem prodati, je potrebno, da se združite, in v združbi so te razmere vse ugodnejše. Govoril sim že v Gorici o mlekarstvu in sirarstvu, in moj govor so občno znane in koristne „Novice“ priobčile; upam pa, da bode tukajšna kmetijska družba kmalu priobčila v našem domačem jeziku p'ansarstvo, in za tega del opustim denes obširno o tem predmetu pisariti, ponavljam le glavne t.čke in nasvete za zboljšanje planšarstva.

Zvedeni in skušani možje naj temeljito preiščejo p'aninske zemljišča, naj pogledajo gospodarstvene razmere in njih naravne pogoje, naj se dobro seznanijo z lastnosti planinskih tal.

Potem je potrebno vstanovljenje družb za skupno vživanje pašnikov, skupno predelovanje mleka, ravno tako za nakupovanje izvrstnih juncev za plemo, ker vsakter zna, koliko je na dobrem juncu lezeče in koliko se je dozdaj o tem storilo.

Ali tudi že obstoječe mlekarske družbe naj bi si prizadevale prav skrbno za zboljšanje planšarstva, in naj bi v svojem področji skušale posnemati izgledno ravnanje Švajcarske dežele, ktera ima ne mnogo takih izvrstnih mlekarnic.

Ker že vidimo djansko podporno voljo od c. kr, ministerstva ostane nam leto potrebno, da si sami živo prizadevamo, da zboljšamo naše gospodarstvo, povzdignimo blagostan in blagor naše domovine. Brez tega so zastonj vsi dobri sveti, ker enaki so semenu, ki je padlo na skalo in ni moglo pognati.

Ali nadjamo se, da prepričani velike koristi, bomo se trudili našo planšarstvo zboljšati in jako nas bode veselilo, ako bomo slišali, da se tudi v naših gorah snujejo mlekarne družbe, in zagotovljamo le živo podporo, kolikor sploh v naši revni moči stane. Dragi planinci, hajd na koristno delo, in izid je gotov.

Gojenje hrastoprejk.

(dalje)

Za vzrejo 800 gosencic treba je 2 štirjaskih šeznjev dolgega prostora. Dasé avno ta prostor ni velik, vendar njeno delo potrebuje čez 60 fl stroškov. Ker so ti stroški za vzrejo malo črvičev preveliki, namenili smo se letos naj manj 10000 črvčev čisto na prostem vzrediti, postavili bomo namreč na severni strani kočo, v kateri bo 12 št. sež. prostora. Te kočice ne bomo obili z deskami, ampak prepleli bomo streho in stene z debelo mrežo, koja ne bo zavarovala ne pred mrazom ne pred vročino ampak samo pred ptiči. Drugih mrežesov se nam mesca maja in junija ni bati, do začetka jeseni se pa pri nas vzreja hrastoprejk že lahko dovrši.

Da tudi neugodno vreme vzrejo zadržuje, nas prepričujejo pogostna oznanila, ki dchajajo našemu poskušjalšču z mnogih krajev. Tako piše gosp. Jože Wetwich, župnik v Wachsenberg-u na Koroškem, da je lansko leto na prostem narejeni, 6 sežnja dolgi, na 3 straneh odprti in le na severni strani z dilami obiti kočiveč gosencice zredil kakor sploh druga leta po sobah, in da so mu obrodile te gosencice posebno dobro na košatem hrastu,

Za tako poškušujo na visočini od 2500' nad morskem površjem, je sponladansko vreme lanskega leta gotovo nepristojno (nepripravno) kajti cele tri tedne gospodavali so neznanski viharji; vedno je dežvalo in snežilo, tako, da je toplomer (Thermometer) padel na prostem večkrat pod ničlo.

Uboge živalce, bodi si tiste, ki so bile v kočici, kakor tudi tiste ki so bile na drevesu, postale kakor bi bile mrtve; biž pa ko je mraz ponehaval, začeli so se tudi črviči zopet gibati in tudi po malem jesti, so srečno prestali vso neugodnost in že 62 dneh jeli so se zapletati in spredli so kaj lepe meščke.

Enako nam naznanja posestnik gosp. Jože Mah iz Kranjskega. On namreč pripoveduje v njegovem pismu, da so mu dosedanje skušnje se dovršilo popolnoma ugodno tako, da on vsakterem, ki se s svitoprejkam poč. priporoča te poškušuje. On je ravnal sledeče:

Hrastovje, ktero je za vzrejo hrastoprejca odločil je polimal zlimom 5 čevljev od tal zato, da niso mogli mravjenci in drugi

mrčesi do njih. Nastavil je on, 9700 gosenc. Vreme bilo je tačas kaj neugodno; naj večjo škodo je napravil vihar, ki je 4. maja neznano divjal in tako veliko komaj dan starih gosencih stresel iz perja. Spomna vredno je to kako neudljivo so lezli stresene gosenci proti jugu, da bi zopet dospеле do živeža. Tudi dež ki je mesca junja tri dni lil, ni gosencem škodoval.

Povedali smo že v zadnjem gospodarskem listu, kateri so pripomočki dobremu vspehu hrastoprejk; našli tudi nekatere svilorejce, ki so pošiljali sporočila dobrega vspeha tukajšnjemu poskušnjašču. V današnjem listu hočemo dalje v tem govoriti. Če hočemo veliko dobrih kokonov pridobiti, treba nam je k gojenji nizkih dreves, s širokim verhom v posebnih ograjah. Dalje mora biti kraj kolikor mogoče zavaran proti severu, naj leži proti jugu, naj bolj je vsedi gojzda. Tudi je treba paziti, da tiča ne ugonobijo preveč gosenc. Sledi naj tukaj popis gojišča grofa „Pajaševiča“ pri Oseku na Hervaškem, ki ga opravlja gospod Baron Brethon in koje obikal slavnoznan gospod žlahtni Hofmannsthal na svojim posestvu Retfahn tako poroča gospod Hofmannsthal sviloprejskemu odseku Dunajske kmetijske družbe. Dal je grof Pajaševič pred tremi leti za gojenje gosenc Janina-Mai so zidati velikansko poslopje. So stavljeno je v podobi podkve. Srednji del meri 25 sežnjev, stranskih oddelkov vsaki po 20 sežnjev; širokost je skoz in skoz 6 sežnjev. Poslopje je lepo zdelano in okol so lepi vrti. Sredi poslopja so tri velike dvorane in na sredi stajalšče 5 lesena korita. Korita so 3 čevle visoka in 8 čevlov široka in imajo pokrivalo na katerem so zdolbene luknjice, da se v nje vtikajo vejce.

Lepo je videti te prostore, kjer je vse s hrastovimi mladikami napolnjeno na njih veliko število naj lepših zelenih in na strani srebrenkastih gosenc ki deloma jedo prje. Vse se giblje, vse je živo in nevrjetno čedno. Tla so potresena z drobnim peskom in vedno morajo biti čista. Na vsih kotih so priprave da pride vedno čisti zrak iz dvorane; ob stenah pri podu so velike železne cevi za topoto, preči so kakor pri gojiščih za cvetlice pod zemljo, toplota je vedno enako mer na 18° stopinj R. V korita se spušča vsaki dan nova voda, ki se potem zopet izpušti. Skoz in skoz ob koritih so 4 čevlje visoki romi,

prepreženi s kropicivnim platnom, ki se lahko proč vzemo in služijo da gosence ne padajo v korito.

Desiravno se je izleglo letos gosenci iz semena čez 60 lotov, in aka ravno sem obiskal gojišče ravno takrat, ko je bilo naj več dela, vendar nisem našel v njem več ko 15 nazočih oseb; seer tri možke, kateri so vedno donášali perje iz gojzlov, natakali in izpuščili vodo, kurili in prostorišče zračili, dalje 11 deklic, ktere so vsaki drugi dan premenjavale perje, slabo pikasto perje odstrigavale, nabirale mešičke (kokone) in čedile poslopje. Za 60 lotov iz muškega semena zleženim gosencam treba bi bilo med tem ko se zapredajo več ko tretinja več ljudi, kar je za nas prav važno, da prevdarimo in spoznamo če bi bilo dobro vpeljati hrastoprejke.

Vsili skupaj je dobil gospod baron Brethon 27000 Kokonov in do zdaj ga v tem v Evropi še nikdo ni preskosil.

Naj važnejši in naj mikavjši stane nam še veliki poskus, gosenciče izgojiti na prostem.

O gojzdnem drevju.

Ravno tako, kakor sadno drevje, je tudi gojzno drevje potrebno posebno za naše kraje, kjer že premanjkuje potrebni les kar naroblj visoke cene spričujejo. Vedno slišimo, da more se povzdigniti obrtnija, s tem torej je potrebno mnogo tvornic, in drugih obrtnij, ktere lesa potrebujejo, tako tudi vedno se množi število mašin, ktere s parom se gbljejo, torej ktere paliva, lesa potrebujejo.

Za vse take naprave je treba tolko drev, da ni nobene primere več med zarodom in med porabo lesa. Zadnji čas je gotovo, da se še obstoječi gojzdi varjejo, izsekane gojzdue golčave pa nujno zkoritnim gojzdnim drevjem nasadé. Da to doseči to je pogojzdevanje, ni nemogoče, celo ne težavno, je gotovo jasno, le dobro voljo in marljivost moremo imeti.

Najpvo treba je dobrega gojzdnega semena, ktega lahko kupimo od tergocev, ki se edino le s prodajo raznega semena pečajo, ali pa ga tudi sami dobimo kakor na pr.:

Seme od hrasta je želod; treba je torej nabrati lepega in zrelega želoda.

Bukovo seme dohimo mesca septembra; berž ko se na drevju semenske slrambice odprò, ko torej začno bukevce doli padati, naj se veje potresejo, in doli padajoče bukevce se na podoženo rijuhovjamejo. Potem jih je treba pošušiti in take do spomladi in suhem shraniti.

Javorovo seme je treba brati mešca oktobra berž ko krilica njegove so orujavale. Osmuče se z rokami; suši in hrani so in se lahko seje jeseni a'i spomladi i.t.d.

Pri nabiranji drevnega semena je treba na mnogo reči paziti, da seme od drevja se le od tiste strani nabira, kjer ga je soluce nar bolj bilo obsijalo, ker tako seme je bolj zrelo in vgodniši setvi.

Dobro zdravo in zrelo seme je prvi pogoj in potem je treba, da ga nasadimo. Naj bolje je, da napravimo drevesnice, v katerih posejemo seme, ravno tako kakor so sadne drevesnice. Treba je zemljo dobro zrahljati bodi si, da globoko prekopašno zemljišče, bodi si da prav globoko zemljo preorjemo. Priporoča se vedno vsejati seme v vrste in med raznimi vrstami naj so majhne stezice. To se priporoča za tega del, da lahko okopavamo in plevemo katero delo je neobhodno potrebno. Ker spomladi in poleti navadno vlage premanjkuje treba je, da se priliva takim mladim rastlinam, da ne vsahnejo. Potem ko so tri leta stare drevesca se presadijo na njih prihodnji stalni prostor. Kdor pa tega ne stori, naj tako-le ravna:

Na goljave naj se vseje seme vprek in enako; ako kamenje in druge krajne razmere ne ovirajo, naj se potem z brano, ali saj s otepom prav širokih in praskajoč.h vej povlači.

Vedno je jako koristno, zemljo nekoliko zrahljati. Po mahovitih in močno travnatih krajih naj se zemlja ogrebe nekoliko s železnimi branami ali saj s železnimi grabljami.

Kaj umno je na takih prostorih, vso rušje, trato odrezati posušiti in sožgati, in še nekoliko pepela dodjati, potem z semenom gojzdnega drevja še rž vsejati, ker taka posetev je kaj dobro osenče mladim drevesnim rastlinam. Ko rž dozori, mora se varno požeti, da mlade drevesca ne trpijo in se ne pokvarijo. Debelo seme, kakoršno je želod, kostanj, oreh, bukovo seme, je nar boljše, vtakniti ga v zemljo dva palca globoko s šilastim delom navzdol, ker iz njega korenina predere. Več kot 2 pravca globoke ne sme se položiti seme v zemljo

ker lahko se pripeti, da kali zgnijejo preden da bi izpod tleh prirasti mogle.

Vse golo ostale kraje je v sledečih poletjih treba nevtogoma vnovič posejati, ker ogojzdenje močno zadržuje neenaki stan drevja po starosti. Zbe e se lahko hitro rasteče drevje, kakor je akacia.

Akacia, je prvotno doma v severni Ameriki, in od tod se je počasi po celi srednji Evropi zaplodila. Akacia je lepo drevo, posebno o cvetji, ker oddaja kaj prijeten duh in daje tudi marljivi čebelci hrano. Njeni les je izvrsten in trden. Akacija raste 60—70 čevljev visoka; na vejah ima močno teruje: listje je lepo zeleno polsglato, belo cvetje se prikaže konec maja ali junija, diši prijetno, in visi cvetj grojzličasto. Po cvetji zapusti plšnjato st oče, v katerem je mnogo oblicam podobnega, nekoliko vkup stisnjeneega semena. N vad a akacia se da pomnožiti iz semena; pa tudi iz korenijskih sciukov katerih obilno poganja, se lahko zaplodi.

Iz semena se dajo že v prvem letu sadži 5 čevljev visoki zrediti; zatorej je odreja iz semena, ker je naj hitrejša in gotova, nar bolj navadna.

Seme se more sej ti v začetku spomladi, ali pa koj v jeseni, vsejano seme je treba dobro zallačiti in ni zimo lahko pokrit z smrečjem i. d. Že v drugem letu dobimo lepe semenjake, ki so pripravni za presajanje na druge kraje.

Akacia raste skorej v vsakej zemlji, tudi na peščeni, njene korenine se razprostirajo pod površino in ne segajo globoko v zemljo.

Akacia raste veliko hitreje od vsega drugega trdega lesa. V dvajsetih letih se že dobro vdebeli. Če ravno ima akacia to neprijetnost, da jo vetrovi lahko polomjo, vender se priporoča, akacijo bolj čisljati nego do zdaj, ker ona ima gotovo mnogo izvrstnih lastnosti, ktere jo storijo pripravno za kamnite goličave naših krajev.

Razpis daril.

Da bi c. kr. ministerstvo kmetijstva vtemeljitev društev mlekarskih po naših planinah pospeševalo, razpisuje v ta namen več denarnih daril:

Dve darili po 600 fr. a. v. zlate svetinje za sirarske družbe,

ki na dan najmanj 400 bokalov mleka predela v tolsti sir; pri enakih množini razsodi dobrot izdelanega sira.

Dva darila po 500 f. a. v. za sirarnice, ki vsinjijo ali po manj ko 4 bokalov na dan, ali pa le poltolsti sir pripravljajo, zraven pa tudi narholji sir in narveč sira naredijo.

Za omenjena darila se smejo oglasiti vse po avstrijskih planinah že obstoječe mlekarske družbe, ravno tako tudi tiste, ki se saj z mescom julij m. prih. leta to je 1871 ustanovijo.

Dolične prošnje naj se vsaj do 1. oktobra 1871 l. predložijo ministerstvu za poljedelstvo, posredno po c. kr. namestništvu, ali po deželni vladi ali tudi po c. kr. kmetijskih družbi.

Vsaka taka družba mora sij 10 družbenikov šteti.

V prošnji naj natančno in vestno odgovoré na ta vprašanja:

1. Kako dolgo že obstoji družba, in kdo jo je ustanovil?
2. Koliko družbenikov sedaj šteje?
3. V katere občine spadajo družbeniki po njih posestvu?
4. Ko iko mo'zne živine imajo?
5. Ali samo mleko skupno predelujejo ali pa tudi pašnike v družbi uživajo?
6. Kako se glasi družbina pogodba?
(Priloži naj se en prepis pogodbe ali pa družbine postave).
7. Ali se mlekarji v lastnem ali v najetem stanu, kako je stan vredjen?
8. Kako plačilo dobiva sirar in njegovi pomagavci?
9. Koliko mleka se na dan in koliko sploh predela?
10. Kteri so glavni izdelki, kteri nepoglaviti? se li rabi gorkomer, da se natanko dob čistopinj gorkote.

Kako se porabi siroka?

11. Kako se prodajajo mlekarski izdelki, kak kup imajo?
12. Koliko je bilo mlekarskih izdelkov v polletju 1870 l. in koliko pr šnja leta? Koliko denarja se je prejelo za to. Koliko se mora odšteti za stroške? Kolik čisti znesek se je raz del med družbenike?

Predložene prošnje se bodo dale v pres jevanje izbrnemu odboru izvede cev; ako bo treba, pojdejo ti od orniki tudi pregledovat mlekarne in družbe ki se za d rra poganjajo.

Prisodila in razdelila se bodo darila konec l. 1871.

Ako izmed števila prosivcev nobeden ne zasluži celega darila, bode c. kr. ministerstvo razpisana darila le deloma podelilo.

na Dunaju dne 5. maja 1870

C. kr. ministerstvo kmetijstva.